

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Yliopisto tai ammattikorkeakoulu tai tieteellinen järjestö

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Ikäosaamisen valtakunnallinen verkosto (IOVE) on kuuden geronomitutkintoa toteuttavan ammattikorkeakoulun yhteistyöverkosto. Verkosto kokoaa yhteen geronomikoulutuksen, gerontologisen osaamisen ja ikääntyneiden palvelujen asiantuntijuutta eri puolilta Suomea. Verkoston tavoitteena on edistää ikäosaamisen näkyvyyttä, geronomikoulutuksen kehittämistä sekä ikääntyneiden hyvinvointiin, toimintakykyyn, osallisuuteen ja palveluihin liittyvää asiantuntijuutta.

Ikäosaamisen kansallinen verkosto (6AMK) pitää tärkeänä, että sosiaalihuoltolain uudistuksessa varmistetaan ikääntyneiden henkilöiden riittävät, oikea aikaiset ja laadukkaat palvelut. Uudistuksen tavoitteet – asiakaslähtöisyys, varhainen tuki ja palveluprosessien selkeyttäminen – ovat kannatettavia ja erityisen merkityksellisiä ikääntyneiden palveluissa, joissa tuen tarpeet ovat usein pitkäkestoisia, monialaisia ja liittyvät toimintakykyyn, asumiseen, läheisverkostoihin ja palvelujen yhteensovittamiseen.

Verkosto korostaa, että toimeenpanossa on tunnistettava gerontologinen erityisosaaminen ja varmistettava riittävät, tarpeisiin vastaavat palvelut. Palveluprosessien keventäminen ei saa heikentää asiakkaiden kokonaistilanteen arviointia, palvelujen yhteensovittamista tai ennaltaehkäisevää työtä. Palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelman ja omatyöntekijän roolin tulee vahvistaa yksilöllistä tukea ja ehkäistä palvelutarpeiden kasautumista.

Kokonaisuutena esitys on ristiriitainen. Vaikka tavoitteena on vahvistaa asiakaslähtöisyyttä ja varhaista tukea, samanaikaiset säästötoimet ja asiakasmaksujen korotukset voivat tosiasiallisesti heikentää näiden tavoitteiden toteutumista. Ikääntyvän väestön palvelutarpeiden kasvaessa on välttämätöntä varmistaa, että uudistus tukee sekä kustannusvaikuttavuutta että iäkkäiden henkilöiden toimintakykyä, osallisuutta ja oikeutta tarpeenmukaisiin palveluihin.

Jatkokehittämisessä tulee varmistaa, että iäkkäiden henkilöiden palvelujen saavutettavuus, kohtuuhintaisuus ja laatu turvataan sekä että ikäosaaminen – mukaan lukien geronominen asiantuntemus – tunnustetaan sosiaalihuollon osaamisrakenteen keskeiseksi osaksi.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Sosiaalihuoltolain uudistuksen tavoitteena on vahvistaa palvelujen yhdenvertaisuutta, selkeyttää työnjakoa sekä parantaa tuen oikea-aikaisuutta ja vaikuttavuutta. Ehdotuksissa on kuitenkin useita kohtia, joissa tavoitteet eivät toteudu riittävällä tavalla, erityisesti ikääntyneiden palvelujen näkökulmasta.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen epäselvä työnjako. Ehdotuksessa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen välinen työnjako jää edelleen puutteelliseksi. Tämä on erityisen ongelmallista ikääntyneiden palveluissa, joissa asiakkaiden toimintakyky, muistisairaudet ja muut haavoittavat tekijät heikentävät kykyä hakea ja käyttää palveluja itsenäisesti. Epäselvät rajapinnat voivat johtaa vastuiden siirtelyyn, palvelujen katkonaisuuteen tai siihen, että paljon tukea tarvitseva ikääntynyt jää liian kevyen tuen varaan. Tämä on ristiriidassa uudistuksen tavoitteiden kanssa, jotka korostavat tuen oikea-aikaisuutta ja palvelujen jatkuvuutta.

Gerontologisen sosiaalityön asema jää liian heikoksi. Vaikka esityksessä tunnustetaan gerontologinen sosiaalityö omaksi erityisasiantuntijuutta vaativaksi osa-alueekseen, sen sisältöä ja merkitystä ei avata riittävästi. Tekstissä todetaan, että gerontologisen sosiaalityön määrä on edelleen vähäinen, vaikka vanhuspalvelulain 10 § velvoittaa huomioimaan ikääntyneen väestön erityistarpeet. Tämä on merkittävä puute, sillä gerontologinen sosiaalityö on keskeinen osa ikääntyneiden kokonaisvaltaista palvelutarpeen arviointia, palvelujen koordinoitua ja ennaltaehkäisevää työtä. Gerontologisen sosiaalityön vahvempi asema tulisi näkyä pykälätasolla, jotta sen rooli palvelujärjestelmässä vahvistuu ja yhdenvertaisuus toteutuu. Nykyisellään ehdotukset eivät riittävästi tue tätä tavoitetta.

Ennaltaehkäisevän työn resurssien riittämättömyys. Uudistuksessa korostetaan ennaltaehkäisevän työn merkitystä, mutta käytännössä sen resurssit ovat monilla alueilla niukat. Tämä heikentää ikääntyneiden tarpeiden varhaista tunnistamista ja oikea-aikaista tuen saamista. Vaikka yhteisösosiaalityö ja etsivä työ on kirjattu lakiin, niiden toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja ja toimivia yhteistyörakenteita.

Yhteisösosiaalityön ja järjestöyhteistyön ristiriitainen asema. Uudistus korostaa yhteisösosiaalityötä ja hyvinvointialueiden veloitetta tehdä yhteistyötä järjestöjen kanssa. Järjestöjen rooli on keskeinen erityisesti ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämiseksi, yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja

syrytymisen ehkäisyssä. Kuitenkin samaan aikaan järjestöihin kohdistuvat leikkaukset ja hyvinvointialueiden taloudelliset erot vaarantavat tämän yhteistyön toteutumisen.

Esityksen ehdotuksissa esiintyvät ristiriidat voivat johtaa siihen, että ikääntyneiden palvelujen tarpeiden tunnistaminen ja tuen saatavuus vaihtelevat alueittain. Se puolestaan heikentää yhdenvertaisuutta ja on vastoin uudistuksen tavoitteita. Ihmisoikeuskeskus on jo aiemmin todennut, että ikäihmisten oikeudet eivät toteudu Suomessa yhdenvertaisesti eri alueilla ja väestöryhmien välillä. Uudistus ei nykyisellään riittävästi korjaa tätä ongelmaa.

Alueelliset erot ja käytäntöjen vaihtelevuus. Uudistuksen tekstissä tunnistetaan alueelliset erot ja käytäntöjen kirjavuus, mutta ehdotukset eivät sisällä riittäviä keinoja niiden kaventamiseksi. Gerontologisen sosiaalityön vähäinen näkyvyys, epäselvät työnjaot ja resurssien epätasainen jakautuminen voivat edelleen johtaa siihen, että ikääntyneiden oikeudet toteutuvat eri alueilla eri tavoin. Tämä on selkeä riski uudistuksen tavoitteiden kannalta.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pykälä 5 a § on osittain kannatettava. Sen tavoitteet ovat perusteltuja ja tarpeellisia, mutta ikääntyneiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi pykälän soveltamista ja toimeenpanoa on täsmennettävä.

Erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskevan sääntelyn kokoaminen omaan 5 a §:ään selkeyttää asiakkaan asemaa sosiaalihuollossa ja korostaa neuvonnan, ohjauksen, asiakkaan edun toteutumisen, erityisten tarpeiden huomioimisen sekä hyvinvoinnin seurannan merkitystä. Pykälä vahvistaa sosiaalihuollon velvoitetta tunnistaa tilanteet, joissa asiakkaan toimintakyky, suojelutarve tai palvelujen saavutettavuuden haasteet edellyttävät erityistä tukea.

Ikääntyneiden palvelujen näkökulmasta pykälä edellyttää kuitenkin täsmennystä. On tärkeää varmistaa, ettei korkea ikä rajaa asiakasta erityisen tuen ulkopuolelle silloin, kun tuen tarve johtuu esimerkiksi kognitiivisen, psyykkisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteista tai suojelutarpeesta. Muistisairaus, yksinäisyys, kaltoinkohtelun riski, läheisverkoston puuttuminen tai vaikeus hakea ja käyttää palveluja voivat muodostaa erityisen tuen tarpeen myös iäkkäillä henkilöillä.

Verkosto pitää tärkeänä, että lain toimeenpanon ohjauksessa täsmennetään, että vaikka korkea ikä itsessään ole erityisen tuen peruste korkea ikä ei myöskään saa estää erityisen tuen tarpeen tunnistamista, jos pykälässä kuvatut edellytykset täyttyvät.

Hyvinvoinnin edistämisessä korostetaan sekä väestö- että yksilötason huomioimista. Ikääntyvien henkilöiden näkökulmasta erityisen tuen tarpeen tunnistaminen vaatii nykyistä vahvempaa huomiota. Sosiaalihuoltolain uudistuksen (5 a §) viittaus korkeaan ikään (vanhuspalvelulaki 980/2012, 3 §:n 2 kohta) voi käytännössä johtaa siihen, että ikääntyvien henkilöiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada erityistä tukea kaventuvat. Lainsäädännön kokonaisuuden tulee tukea sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevää toimintaa ja yhteiskunnan olosuhteiden kehittämistä väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävästi (PeVL 17/2021 vp) myös ikäihmisten osalta.

Eriyisen tuen tarpeen arvioinnissa ja toteuttamisessa korostuu koulutettujen ammattilaisten asiantuntemus. Ammattikorkeakoulujen koulutustarjonta, mukaan lukien vanhuspalvelulain (980/2012) 10 §:n mukainen osaamisvaatimus, tukee tätä tavoitetta.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

On perusteltua, että hyvinvoinnin edistäminen määritellään sosiaalihuollon keinoin toteutettavaksi suunnitelmalliseksi poikkihallinnolliseksi työksi, jonka tavoitteena on edistää toimintakykyä ja sosiaalista osallisuutta sekä vähentää hyvinvoinnin uhkia.

Ikääntyneiden palvelujen näkökulmasta hyvinvoinnin edistäminen on keskeistä toimintakyvyn, osallisuuden, kotona asumisen, yksinäisyyden ehkäisyn ja raskaampien palvelutarpeiden ennaltaehkäisyn kannalta. Verkosto pitää tärkeänä, että pykälän toimeenpanossa ikääntyneet tunnistetaan keskeisenä ja monimuotoisena väestöryhmänä, jolla on erilaisia ja keskenään vaihtelevia tarpeita, jolloin hyvinvoinnin edistäminen edellyttää vahvaa gerontologista osaamista

Lisäksi 6 §:n mukaisessa neuvonnassa ja ohjauksessa tulee varmistaa, että käytettävissä on riittävä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden osaaminen myös ikääntyneiden palvelutarpeisiin vastaamisessa. Ikääntyneiden neuvonta ja ohjaus edellyttää gerontologista asiantuntijuutta, jotta toimintakyvyn muutokset, palvelutarpeen ennakointi ja oikea-aikainen tuki tunnistetaan riittävän varhain.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalihuollon ammatillisen asiantuntijatyön, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen jäsentämisestä ovat pääosin selkeitä ja tukevat sosiaalihuollon ydintehtävien hahmottumista. Ne vahvistavat tuen tarpeen arvioinnin, ohjauksen, asiakassuunnitelman laadinnan sekä palvelukokonaisuuden koordinoinnin merkitystä. Tämä on tärkeää erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan palvelutarve on monialainen ja edellyttää eri toimijoiden yhteensovittamista.

Ikääntyneiden palveluissa ehdotusten toimeenpano edellyttää kuitenkin vahvaa gerontologista osaamista. Iäkkäiden asiakkaiden tilanteet ovat usein monisyisiä ja liittyvät toimintakyvyn muutoksiin, muistisairauksiin, asumisratkaisuihin, osallisuuteen, läheisverkostojen tukeen sekä palvelujärjestelmän kokonaisuuteen. Näiden kysymysten ymmärtäminen ja arviointi edellyttää erityisosaamista, kuten geronomien tuomaa gerontologista asiantuntemusta. Ilman tämän osaamisen systemaattista huomiointia on vaarana, että palvelukokonaisuudet jäävät pirstaleisiksi eivätkä vastaa riittävästi väestön ikääntymisen mukanaan tuomiin tarpeisiin.

Verkosto korostaa, että 14 a §:n mukaista sosiaalihuollon ammatillisen asiantuntijatyön ensisijaisuutta ei tule tulkita tavalla, joka viivästyttää iäkkään asiakkaan tarvitsemien konkreettisten

sosiaalipalvelujen saamista. Asiantuntijatyön tarkoituksena tulee olla oikea-aikaisen tuen tarpeen tunnistamisen ja palvelujen yhteensovittamisen vahvistaminen, ei uuden kynnyksen muodostuminen palveluihin pääsyyllä.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Verkosto pitää tärkeänä, että lain perusteluissa ja toimeenpanon ohjauksessa tunnistetaan selkeästi geronomien (AMK) gerontologinen erityisosaaminen osana sosiaalihuollon ammatillista asiantuntijatyötä. Geronomien osaaminen kohdentuu erityisesti ikääntyneiden toimintakykyyn, osallisuuteen, palveluohjaukseen, asiakas- ja palveluprosessien yhteensovittamiseen sekä ikääntyneiden palvelujärjestelmään. Tämä osaaminen on keskeistä iäkkäiden asiakkaiden tuen tarpeen arvioinnissa, sosiaaliohjauksessa ja palvelujen yhteensovittamisessa.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheen selkeyttämiseksi ovat osittain johdonmukaisia ja toteuttamiskelpoisia. Neuvonnan ja ohjauksen, vireilletulon, yhteyden saamisen sekä tuen tarpeen arvioinnin täsmentäminen vahvistaa asiakkaiden mahdollisuuksia päästä oikea-aikaisesti sosiaalihuollon tuen piiriin ja ehkäisee tilanteiden tarpeetonta pitkittymistä. Prosessien selkeyttäminen tukee myös palvelujärjestelmän toimivuutta ja yhdenvertaista asiakasohjausta.

Ikääntyneiden palvelujen näkökulmasta on erityisen tärkeää, että sosiaalihuoltoon saa yhteyden varhaisessa vaiheessa ja palvelut ovat saavutettavia. Palveluista, niiden hakemisesta ja saamisen perusteista annettavan tiedon tulee olla helposti ymmärrettävää myös niille iäkkäille asiakkaille, joilla on digituen tarvetta, heikentynyt kognitiivinen toimintakyky, muistisairaus, yksinäisyyttä tai rajallinen läheisverkosto. Saavutettavuuden varmistaminen on keskeistä, jotta ikääntyneet voivat tosiasiallisesti käyttää heille kuuluvia palveluja ja saada tukea oikea-aikaisesti.

Verkosto korostaa, että tuen tarpeen arvioinnissa ja neuvonnassa tulee olla käytettävissä riittävä gerontologinen osaaminen. Iäkkäiden asiakkaiden tilanteet ovat usein monialaisia ja edellyttävät kokonaisvaltaista tarkastelua, jossa huomioidaan toimintakyky, asuminen, läheisverkostot ja omaishoito, osallisuus sekä palvelujen yhteensovittaminen. Ilman tätä osaamista on vaarana, että asiakkaan tuen tarve jää osittain tunnistamatta tai palvelukokonaisuus muodostuu hajanaiseksi.

Kaikki ehdotukset eivät kuitenkaan ole täysin selkeitä. Lainsäädännön uudistukseen liittyvässä 5 a §:ssä erityistä tukea tarvitsevan henkilön näkökulman huomioiminen asiakassuunnitelman laadinnassa rajautuu nykyisellään siten, että ikääntyvän henkilön erityisen tuen tarve ei kytkeydy riittävän selkeästi asiakassuunnitelmaan. Tämä voi johtaa siihen, että ikääntyneiden erityisen tuen tarpeet jäävät asiakassuunnitelman ulkopuolelle, mikä ei ole tarkoituksenmukaista palvelujen kokonaisvaltaisen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelman ja omatyöntekijän roolin selkeyttäminen vahvistaa asiakkaan tuen jatkuvuutta, palvelujen yhteensovittamista sekä sosiaalihuollon kokonaisuuden vaikuttavuuden arviointia. Tämä on erityisen tärkeää iäkkäiden asiakkaiden kohdalla, joiden tilanteet ovat usein monialaisia, muuttuvia ja edellyttävät tiivistä seurantaa.

Ikääntyneiden palveluissa asiakassuunnitelman laadinta ja omatyöntekijyyden toteuttaminen edellyttävät vahvaa gerontologista osaamista. Omatyöntekijän tarpeen arvioinnissa tulee tunnistaa esimerkiksi toimintakyvyn heikkeneminen, muistisairaudet, omaishoidon kuormittuminen, yksinäisyys, asumisen haasteet, läheisverkoston rooli sekä palvelujen yhteensovittamisen tarve.

Verkosto pitää tärkeänä, ettei omatyöntekijän nimeämistä tai asiakassuunnitelman laatimista kevennetä tavalla, joka heikentäisi iäkkäiden asiakkaiden oikea-aikaista tukea, palvelujen jatkuvuutta tai kokonaistilanteen seurantaa.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Verkosto pitää tärkeänä, että luvun 4 toimeenpanossa varmistetaan iäkkäiden asiakkaiden tuen tarpeen arvioinnissa, asiakassuunnitelmien laadinnassa, omatyöntekijätyössä ja monialaisessa yhteistyössä riittävä gerontologinen osaaminen. Iäkkäiden asiakkaiden tilanteet ovat usein monialaisia ja edellyttävät toimintakyvyn, asumisen, läheisverkostojen, omaishoidon, osallisuuden sekä sosiaali- ja terveystalvelujen yhteensovittamisen kokonaisvaltaista tarkastelua.

Verkosto pitää tärkeänä, että iäkkään henkilön tuen tarvetta arvioitaessa viitataan vanhuspalvelulakiin. Toimeenpanossa on kuitenkin varmistettava, että tämä näkyy käytännössä oikea-aikaisena, asiakaslähtöisenä ja kokonaisvaltaisena arviointina eikä jää vain muodolliseksi viittaukseksi.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

On perusteltua, että sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät määritellään tilanteissa, jotka edellyttävät vaativaa ammatillista, eettistä tai oikeudellista harkintaa, vaativan monialaisen yhteistyön johtamista tai erityistä osaamista asiakkaan suojelutarpeen tai vaikean elämäntilanteen vuoksi.

Verkosto pitää kuitenkin tärkeänä, että sosiaalityöntekijän erityisten tehtävien määrittely ei kavenna muiden sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden osaamisen hyödyntämistä. Ikääntyneiden palveluissa tarvitaan sosiaalityön rinnalla vahvaa gerontologista osaamista, sosiaaliohjausta, palveluohjausta ja monialaista yhteistyötä. Tehtävärakenteiden tulee tukea tarkoituksenmukaista työnjakoa ja varmistaa, että iäkkäiden asiakkaiden tuen tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti ja osaamisperustaisesti.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan nimeäminen voi vahvistaa sosiaalihuollon johtamista, laatua ja asiakasturvallisuutta sekä selkeyttää vastuita hyvinvointialueilla.

Ikääntyneiden palvelujen näkökulmasta on tärkeää, että sosiaalihuollon johtamisessa tunnistetaan riittävästi gerontologinen osaaminen. Iäkkäiden asiakkaiden palvelutarpeet ovat usein monialaisia ja liittyvät toimintakykyyn, asumiseen, muistisairauksiin, omaishoitoon, osallisuuteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden yhteensovittamiseen.

Verkosto pitää tärkeänä, että sosiaalihuollon sisällöllisessä kehittämisessä hyödynnetään laajasti sosiaalihuollon eri ammattiryhmien osaamista ja varmistetaan ikääntyneiden palvelujen erityiskysymysten näkyminen sosiaalihuollon laadun, vaikuttavuuden ja asiakasturvallisuuden kehittämisessä.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kirjaamista koskevan sääntelyn selkeyttäminen on tärkeää asiakkaan oikeusturvan, palvelujen jatkuvuuden, tiedonkulun ja monialaisen yhteistyön näkökulmasta. Erityisesti iäkkäiden asiakkaiden palveluissa kirjaamisen merkitys korostuu, koska asiakkaan tilanne voi olla monialainen ja muuttuva ja palvelukokonaisuuteen voi osallistua useita eri toimijoita.

Verkosto pitää tärkeänä, että asiakastietojen kirjaaminen tukee iäkkään asiakkaan kokonaistilanteen, toimintakyvyn, osallisuuden, läheisverkoston, asumisen sekä palvelujen yhteensovittamisen näkyväksi tekemistä. Kirjaamiskäytäntöjen tulee olla yhtenäisiä ja selkeitä, mutta ne eivät saa lisätä kohtuuttomasti asiakastyön hallinnollista kuormitusta.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiaksmaksujen korotukset kohdistuvat erityisesti iäkkäisiin asiakkaisiin, jotka muodostavat valtaosan pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen laitoshoidon sekä säännöllisten kotiin annettavien palvelujen käyttäjistä. Nämä palvelut ovat heille välttämättömiä arjessa selviytymisen, toimintakyvyn ja turvallisuuden kannalta.

Iäkkäillä asiakkailla on usein myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon menoja, ja suunnitellut terveyspalvelujen asiaksmaksujen korotukset kohdistuvat samoihin henkilöihin. Verkosto on huolissaan siitä, miten maksujen yhteisvaikutus huomioidaan käytännössä arvioitaessa asiakkaiden maksukykyä ja toimeentuloa.

Maksujen korotukset voivat lisätä riskiä palvelujen käytön lykkäämiseen tai vähentämiseen erityisesti pienituloisilla ja paljon palveluja käyttävillä iäkkäillä henkilöillä. Siksi korotusten vaikutukset näiden ryhmien asemaan on arvioitava huolellisesti. Lisäksi on varmistettava, että asiakasmaksulain mukainen maksujen alentaminen tai perimättä jättäminen toteutuu yhdenvertaisesti kaikilla hyvinvointialueilla.

Arvioinnissa on huomioitava myös vanhuspalvelulain 14 §:n velvoite turvata iäkkäälle henkilölle turvallinen, merkityksellinen ja arvokas elämä sekä mahdollisuus toimintakykyä ylläpitävään mielekkääseen toimintaan. Arvokas ikääntyminen edellyttää muutakin kuin perustarpeiden minimisuojan turvaamista – iäkkäillä tulee olla taloudelliset mahdollisuudet elämään, joka tukee hyvinvointia ja toimintakykyä kokonaisvaltaisesti.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

ei kantaa

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnoksessa arvioidaan taloudellisista vaikutuksista kokonaisuuden kannalta, mutta tämän lisäksi vaikutuksia pitäisi arvioida eri asiakasryhmien kannalta tarkemmin. Erityisesti ikääntyneiden asiakkaiden ja palvelujärjestelmän kokonaisvaikutuksia tulisi arvioida tarkemmin. Esitysluonnos

arvioi asiakasmaksujen korotusten vaikutuksia hyvinvointialueiden tuloihin, mutta ei riittävästi tarkastele korotusten vaikutuksia iäkkäiden, pienituloisten ja paljon palveluja käyttävien asiakkaiden arkeen, palvelujen käyttöön tai palveluihin hakeutumiseen. Taloudellisissa vaikutusarvioissa tulisi huomioida myös mahdolliset välilliset vaikutukset: maksujen nousu voi johtaa palvelujen käytön lykkääntymiseen, toimintakyvyn heikkenemiseen ja myöhemmin raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeeseen.

Lisäksi sosiaalihuollon prosessien selkeyttäminen, tuen tarpeen arviointi, omatyöntekijätyö ja monialainen yhteistyö edellyttävät riittäviä henkilöstöresursseja ja osaamista. Näiden toimeenpanon kustannuksia ja vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan olisi tarpeen arvioida tarkemmin.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esityksessä tunnistetaan useita sosiaalihuollon prosesseihin, asiakkaan asemaan ja palvelujen järjestämiseen liittyviä vaikutuksia. Verkosto pitää tärkeänä, että vaikutusarviointia täydennetään ikääntyneiden palvelujen näkökulmasta. Ikääntyneiden asiakkaiden osalta yhteisvaikutuksia tulee arvioida tarkemmin, erityisesti suhteessa asiakasmaksujen korotuksiin, palveluihin hakeutumiseen, tuen tarpeen arviointiin, asiakassuunnitelmaan ja omatyöntekijätyöhön.

Verkosto pitää tärkeänä, että vaikutusarvioinnissa huomioidaan iäkkäiden asiakkaiden moninaiset elämäntilanteet, toimintakyvyn muutokset, muistisairaudet, yksinäisyys, läheisverkostojen puute sekä digipalvelujen käytön haasteet. Näiden tekijöiden yhteisvaikutukset voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, tunnistetaanko tuen tarve ajoissa ja pääseekö asiakas tarvitsemiensa palvelujen piiriin.

Lisäksi on arvioitava, miten ehdotukset vaikuttavat hyvinvointialueiden henkilöstöresursseihin ja osaamistarpeisiin. Uudistuksen tavoitteet voivat toteutua vain, jos toimeenpanossa turvataan riittävä gerontologinen osaaminen ja monialainen yhteistyö ikääntyneiden palveluissa.

Mikkola Tuula
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy - Ikäosaamisen valtakunnallinen verkosto (IOVE) on kuuden geronomitutkintoa toteuttavan ammattikorkeakoulun yhteistyöverkosto.